

VOORKOM VERENPIKKEN BIJ LEGHENNEN

Pikkerij blijft een groot probleem in de leghennensector. Onderzoekster Thea van Niekerk van Wageningen UR Livestock Research gaf tijdens de studienamiddag leghennen op het Geelse Proefbedrijf Pluimveehouderij een overzicht van de oorzaken en maatregelen die pluimveehouders kunnen nemen om beschadigend pikgedrag tegen te gaan. – Jan Van Bavel

Antwerps gedeputeerde voor Landbouw Ludwig Caluwé benadrukte in zijn verwelkoming het nut van internationale samenwerking in de onderzoekswereld. Door de goede contacten van het Proefbedrijf, zeker met de Nederlandse collega's, kon het al meer dan 20 jaar ervaringen uitwisselen met de afdeling Livestock Research van de universiteit van Wageningen.

Hapjes uit de bevedering van de kip kunnen eerste tekenen van verenpikkerij zijn.

Verenpikken is pikken naar de veren van soortgenoten op bepaalde lichaamsdelen, maar soms zie je ook kippen die naar hun eigen veren pikken. Er zijn diverse motivaties voor pikkerij. Van Niekerk wees eerst op het verschil tussen normaal en abnormaal pikgedrag. "Bij normaal pikgedrag exploreert en scharrelt een kip, ook door te pikken naar bodemdeeltjes. Het richt zich ook op veren van soortgenoten, wat we zacht verenpikken noemen. Dit levert haast nooit schade op. Maar een kip kan ook hard verenpikken, zoals trekken aan veren. Als de kip daarmee doorgaat, komt

ze op de huid terecht en krijg je weefselpikken, wat kan leiden tot kannibalisme. Ook cloacapikken is geen normaal gedrag. Dat zie je vaak als een hen een ei buiten haar nest legt, waarbij andere hennen uit nieuwsgierigheid naar de cloaca pikken. Ook dit kan onttaarden in kannibalisme. Vooral kippen die al wat verder in de leg zijn en waarbij de bevedering van de cloaca wat minder wordt, zullen sneller aangepikt worden. Als de kippen in het donkere nest blijven, zullen ze minder aangepikt worden." Verder vertoont een kip ook sociaal gedrag; de zogenaamde 'pikorde'. "Een bepaalde mate van agressief pikken is normaal tussen dieren, maar het kan ook leiden tot wondjes aan de kam van de kip."

Signalen

Leghennhouders herkennen verenpikkerij in de toom meestal snel, zeker als een kip schade aan de basis van de staart vertoont. Maar soms is dat moeilijker te onderscheiden. "Hapjes uit de bevedering kunnen eerste tekenen van verenpikkerij zijn. Wees dan alert en neem eventueel maatregelen." Veerschade is niet altijd het gevolg van pikkerij. "Zo kan de voergoot een belangrijke oorzaak van beschadiging zijn, vooral als je kale plekken op de keel en de borst van de kip ziet die het gevolg zijn van het eten door de kip. Verder kan zich nekruï ontwikkelen aan de achternek (vooral bij jonge dieren) of schade aan de vleugels. Ook dieren die op een astroturf- of noppenmat hun ei leggen, kunnen door het draaien in het nest schade aan de bevedering oplopen. Tot slot kan schade aan de staart ook worden veroorzaakt door het systeem." Bij opfokhennen is de cloaca meestal niet het doelwit van pikkerij; bij leghennen wél, net als de basis van de staart. "Zacht verenpikken zie je al op dag 1 van de jonge kuikentjes en dat kan eigenlijk geen

kwaad. Als de kippen ruïen zie je nog wat veerschade. Cloacapikken start bij het begin van de leg of bij een grondeiprobleem. Hard verenpikken zie je meestal in de leggerperiode toenemen vanaf 35 à 40 weken."

Oorzaken

Onderzoekers ontdekten dat verenpikkerij te maken heeft met het scharrelgedrag van de kip. "Wilde kippen scharrelen vaak meer dan 60% van hun tijd. Verenpikken is eigenlijk omgericht bodempikken. Is er te weinig goed bodemmateriaal, dan gaat de kip ergens anders naar pikken. Ook koppels onder invloed van stress zullen vaker verenpikken. Verder is er een duidelijke relatie met de opfok. Als het bodemgerichte pikgedrag in de opfok niet goed ontwikkeld is, beginnen de dieren met verenpikken, wat zich in de leggerperiode doorzet. De opfok is dus van cruciaal belang. Angstige 'stresskippen' hebben een grotere kans om te gaan verenpikken." Er zijn dus veel factoren (omgeving, stress, maternale invloeden ...) die van invloed kunnen zijn op het ontstaan van verenpikkerij. "Bewaar een goed evenwicht tussen al die factoren, zodat de balans van het normale scharrelgedrag van de kip niet doorslaat naar abnormaal pikgedrag."

Maatregelen tegen verenpikkerij

Een goede start nemen is heel belangrijk. Onderzoek van het Louis Bolk Instituut toonde aan dat als je geen verenpikkerij in de opfok hebt, je 71% kans hebt dat het ook niet in de leggerperiode voorkomt. Is dit wél het geval, dan heb je 90% kans dat dit zich doorzet in de leggerperiode. Elk gezondheidsprobleem geeft een bepaalde mate van stress. "Zo kan de vogelmijt niet alleen jeuk en irritatie, maar ook een onrustig slaapgedrag bij hennen veroorzaken. Door die irritatie kunnen ze gaan

verenpikken. Een serieuze besmetting kan bloedarmoede bij de kip veroorzaken. Ook een grote wormbesmetting kan leiden tot een slechtere gezondheid of tot een veel slechtere voerbenutting. Dat heeft dan weer een onbalans in de voeding van het dier tot gevolg. *E. coli* is een secundaire infectie; een teken dat het dier al een verzwakte weerstand heeft. Maar omgekeerd kan verenpikkerij ook leiden tot een verzwakte weerstand, wat dan weer *E. coli* kan veroorzaken. Darmproblemen geven een verminderde benutting van het voer. Dat leidt tot een verminderde gezondheid, waardoor verenpikken kan ontstaan.”

Uit onderzoek blijkt dat ook het voer een invloed heeft op verenpikkerij. “Meel geeft minder pikkerij dan pellets, omdat de kippen er langer mee bezig zijn. Maar meelvoer kan ook leiden tot een onbalans. Bij gepelleteerd voer heb je veel minder last van ontmenging.” Ook de samenstelling van het voer is bepalend. “Meer vezels in het voer geeft een verhoogde voertijd, waardoor de dieren later starten met hard verenpikken. Vooral

.....
**Bij verenpikken geldt:
 voorkomen is beter dan
 genezen.**
 .....

onoplosbare vezels verhogen de passagetijd door de maag, waardoor de dieren langer een verzadigd gevoel hebben. Ander onderzoek leerde dat hard verenpikken toeneemt als de verhoudingen van ruw eiwit, lysine en de combinatie methionine + cysteine te laag zijn. Verder kunnen meer dan 3 voerwisselingen leiden tot een verhoogd risico op verenpikkerij en kan elke voerwisseling in de opfok veel meer risico op verenpikkerij inhouden in het latere leven van de kip. Bij fasevoeding stem je de voeding af op de behoeften van het dier, wat positief is, maar als de fases te veel van elkaar verschillen kan het leiden tot stress en verenpikkerij. Wijzig de samenstelling van het voer lichtjes in een volgende levensfase van de kip. Zorg voor een goed bodemsubstraat, met droog en rul strooisel direct vanaf het begin van de opfok. Je kunt ook stro, graan of kiezel aan het strooisel toevoegen om de dieren wat extra uitdaging te geven. Pikblokken zorgen voor afleiding en minder scherpe snavels. Naast de gangbare, goedkope ‘cellenbetonblokken’ zijn er ook speciale pikblokken met extra mineralen en

1 Soms kan de voergoot het verenkleed op de keel en/of borst van de kip beschadigen (zie de kale plek bij de kip centraal op de foto). 2 Naast de gangbare ‘cellenbetonblokken’ bestaan er ook speciale pikblokken met extra mineralen voor leghennen.

vitaminen.” Uit huisvestingsonderzoek bij hennen bleek dat pikkerij afneemt bij een beter gebruik van de uitloop. “Je kunt dit stimuleren door dieren beschutting en scharrelmogelijkheden te geven. Een overdekte uitloop zorgt voor een geleidelijke overgang. Als een deel van de kippen naar buiten kan, verlaagt de bezettingsdichtheid in de stal, wat een positief effect kan hebben op verenpikkerij. Ook bij kleinere groepen daalt het percentage verenpikkerij.”

Licht en mens-dierrelatie

“In tegenstelling tot mensen kunnen kippen uv-licht zien, waardoor ze dingen anders zien. Ook onder blauw en oranje-rood licht ziet een kip beter dan de mens.

Laag frequente verlichting leidt tot onrust. Verder onderzoek naar de effecten van diverse verlichtingen op gedrag en productie van de kip is aangewezen.” Tot slot benadrukte van Niekerk het belang van een goede mens-dierrelatie. “Dit zorgt voor minder angstige hennen en vluchtreacties die borstbeen- of andere breuken kunnen veroorzaken. Wen de hennen aan mensen en hun kledij. Breng variatie in dagelijkse routines. Een garantie dat kippen niet zullen pikken bestaat niet, maar je kunt wel het risico erop zo laag mogelijk te houden. Focus je niet op één aspect, maar realiseer je dat alle aspecten samen zorgen voor het evenwicht in je stal.” ■